

GREENPEACE

Magazín
L E T O 2 0 0 2

Osudy posledních pralesů
a jejich zvířat jsou nyní
v našich rukou

Save

Delete

Bude se u nás pěstovat manipulovaná kukuřice?

Nechceme, aby si Monsanto dělalo z České republiky svou genetickou laboratoř. Experimenty s uvolňováním geneticky manipulovaných organismů do životního prostředí jsou vážným rizikem pro životní prostředí a nepřinášejí občanům naprosto žádné výhody.

Aktivisté Greenpeace z Čech, Slovenska, Holandska, Rakouska a Finska varovali před nebezpečím genetické kontaminace, k níž došlo v nedávné době v Mexiku.

Foto Greenpeace/ Václav Vašíků

Firma Monsanto se již několik let snaží proniknout se svými geneticky manipulovanými plodinami do střední a východní Evropy. V loňském roce se pokoušela získat v České republice povolení k pokusům s GM pšenicí, která není povolena nikde v Evropě.

Cílem únorové protestní akce před sídlem nadnárodní společnosti Monsanto v Brně bylo upozornit na skutečnost, že tato firma hodlá v České republice pěstovat svou geneticky manipulovanou (GM) kukuřici. Greenpeace varovalo před riziky, která s sebou pěstování GM kukuřice přináší, a zároveň vyzvalo společnost Monsanto, aby v České republice neprováděla žádné genetické experimenty.

Nebezpečí kontaminace GM kukuřicí je naprosto reálné. Kukuřice je cizosprašná rostlina, která se se svými příbuznými volně kříží. Pyl GM kukuřicí může být unášen větrem mnoho kilometrů a ohrozit kukuřici ostatních zemědělců. Pokud jednou ke kontaminaci dojde, neexistuje žádná možnost, jak uniklé geny povolat zpět a celý proces zastavit.

Genetická kontaminace však není jediným rizikem, které pěstování transgenní kukuřice přináší. Geneticky manipulovaná tzv. Bt kukuřice obsahuje například gen z bakterie *Bacillus thuringiensis*, který způsobuje, že rostlina si vytváří vlastní toxin vůči hmyzu. Na rozdíl od jednorázového postřiku (který jako součást biologické ochrany používají i ekologičtí zemědělci) však rostlina vytváří tento toxin nepřetržitě a podle některých odhadů je jen otázkou několika let, kdy se hmyz stane vůči tomuto toxinu imunní.

Jak se v poslední době zjistilo, Bt kukuřice zabíjí i zcela neškodné druhy hmyzu, jako je například oblíbený motýl monarcha stěhovavý. Pěstování GM kukuřice rezistentní na herbicid Roundup by zase mohlo vést k masivnímu používání tohoto chemického postřiku.

SPOLOANA/ Začátkem května aktivisté Greenpeace označili ve Spolaně oblast kontaminovanou rtuťí, která se nachází v záplavové oblasti Labe a odebrali zde vzorky půdy pro analýzu. Zároveň vyvěsili transparent na jednu z budov. Koncem měsíce Spolana problémy s toxickým zamořením svého závodu přiznala. Díky dlouhotrvajícímu tlaku Greenpeace a veřejnosti nechala firma zabezpečit kontaminované budovy proti úniku dioxinů do ovzduší. Koncentrace jedů v ovzduší díky tomu poklesly téměř třikrát.

VELRYBY/ Na květnovém zasedání Mezinárodní velrybářské komise v japonském Šimonoseki se nepodařilo prosadit zrušení 16 let trvajícího moratoria na lov velryb. A to navzdory skutečnosti, že Japonská agentura pro rybolov si koupila hlasy dalších zemí, které nyní hlasují s Japonskem a Norskem pro návrat komerčního lovu velryb. Hlasování však dopadlo velmi těsně. Děkujeme všem, kteří nám poslali dopis pro japonskou ministryni zahraničí nebo svým dopisem apelovali na malé státečky Palau, Benin a Gabun. Další podrobnosti čtěte na straně 13.

Ve Spolaně tiká časovaná bomba

M I R O S L A V Š U T A 4

Staré provozy v chemičce Spolana Neratovice kontaminované dioxiny a rtuťí patří mezi nejzamořenější místa na světě. Na břehu Labe se tu nachází přes 250 tun toxické rtuťi, která představuje vážné nebezpečí pro říční ekosystém a zdraví lidí.

Zpívání je balzám na duši

V Á C L A V V A Š K Ů 6

„Kdyby mi dnes bylo dvacet, zpívala bych asi něco trhlého. Je to jediný balzám na duši, který znám,“ říká v rozhovoru pro Magazín Greenpeace zpěvačka Marta Kubišová.

Sedmero klenotů divoké přírody

V Á C L A V V A Š K Ů 8

Většinu pralesů naší planety jsme už zničili. Z původní rozlohy pralesů nám zbývá pouhá pětina. Vědci varují, že pokud pro záchranu pralesů nepodnikneme různé kroky, další kácení už brzy vymaže z přírody lidoopy - naše nejbližší příbuzné.

Genetické manipulace před soudem

Z U Z A N A P I K N O V Á 12

Příběh o svědectví vědců předložený soudu na obhajobu 28 dobrovolníků Greenpeace, kteří nenásilným způsobem sklídili úrodu geneticky manipulované kukuřice.

Ovlivněte novou podobu Magazínu Greenpeace!

13

Milí čtenáři,

držíte v rukou asi poslední číslo Magazínu Greenpeace v té podobě, v jaké tento časopis vycházel od roku 1997, kdy jsem převzal jeho výrobu. V žádném případě to neznamena, že Magazín Greenpeace přestane vycházet. Od příštího čísla bychom však chtěli dramaticky změnit jeho podobu.

Již dlouho sníme o barevné verzi, v níž by mnohem lépe vynikly fotografie, které naši fotografové pořizují ve všech částech světa. Často spolupracujeme s vynikajícími autory, jejichž snímky dosáhly ocenění v mnoha světových soutěžích (naposledy fotograf Les Stone vyhrál 3. místo v soutěži Fotografie roku v kategorii Science and Natural History Picture Story, viz. <http://www.poy.org/59winners/06/0603ston101.html>). V České republice pro nás pracovali takoví fotografové jako například Ibra Ibrahimovič, Günter Bartoš, Pavel Hořejší nebo Karel Cudlín. Mnohokrát jsme litovali, že Vám nemůžeme zprostředkovat jejich fotografie věrně - v původních barvách.

Už příští číslo by tedy mohlo být barevné. Zároveň bychom však chtěli udržet finanční náklady na Magazín na stejné výši nebo je dokonce snížit. To je však velmi obtížný úkol. Jediným řešením by bylo snížit rozsah Magazínu na polovinu. K tak velké změně se ale nechceme odhodlat, aniž bychom znali Váš názor. Proto jsme pro Vás připravili anketu, jejíž pomocí můžete ovlivnit, jak bude Magazín Greenpeace v budoucnu vypadat.

Anketní lísteček najdete na straně 13. Čím více hlasů dostaneme, tím kvalifikovanější bude naše rozhodnutí o budoucí podobě Magazínu. Hlasovat můžete též na internetové adrese: www.greenpeace.cz/anketa.htm

Na závěr bych chtěl poděkovat všem, kteří nám pomáhali Magazín Greenpeace vytvářet a tisknout, zejména grafikům Mirkovi Kodešovi, Ondřeji Sladkému a Tomáši Jelínkovi, výtvarnici Šárce Krejčíkové-Vaškové, firmě New Art Entertainment, grafickému studiu Vavřinec a tiskárně STOPRO.

Václav Vašků

Václav Vašků
šéfredaktor

Magazín GREENPEACE

časopis pro ochranu přírody a životního prostředí

Číslo 2 (léto), IX. ročník, červen 2002

Vydává: Greenpeace Česká republika

Adresa redakce:

Českomalínská 27, 160 00 Praha 6

tel.: 02/2431 9667

fax: 02/3333 2289

e-mail: vvasku@cz.greenpeace.org

internet: www.greenpeace.cz

Šéfredaktor: Václav Vašků

Redakční rada: Ing. Jiří Tutter, Ing. Jan Haverkamp,

MUDr. Miroslav Šuta, Ing. Zuzana Píknová, Václav

Folda, Jakub Kašpar, Jan Wünsch, Jana Müllerová,

Jitka Maudrová

Grafická úprava: Tomáš Jelínek

Tisk: Tiskárna STOPRO

Registrováno MK ČR 6616

ISSN 1211 8168

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

Tištěno na 100 % recyklovaném papíře

Rakovinotvorný dioxin, jedovatá rtuť, nebezpečné DDT a mnoho dalších toxických látek tvoří smrtelný koktejl, který zamořil půdu, vzduch i podzemní vody v chemickém podniku Spolana Neratovice. Některé nebezpečné provozy Spolana uzavřela. Ale firma stále používá a vyrábí velké množství chemických látek, které ohrožují životní prostředí a zdraví lidí.

Ve Spolaně tiká časovaná bomba

Jedovatý chlór z kuchyňské soli

Základem nebezpečné výroby ve Spolaně je obyčejná kuchyňská sůl. Je smutné, že právě z této pro život člověka naprosto nezbytné látky vyrábí Spolana smrtelně nebezpečné jedy. Za soli rozpuštěné ve vodě vzniká za pomoci velkého množství jedovaté rtuti nebezpečný plyn - chlór, který proslul během 1. světové války jako smrtící chemická zbraň. Při havárii v červenci 2000 uniklo ze Spolany 188 kilogramů tohoto plynu. Naštěstí se hasičům za cenu vlastních zranění podařilo únik chlóru zastavit, takže životy obyvatel v okolí nebyly ohroženy. Jenže příroda před jedovatým chlórem utéci nemohla, a tak jen ekologické škody na úrodě zemědělců se odhadují na 70 milionů korun. Spolana odmítla ztráty zemědělců způsobené chlórovou havárií uhradit, takže poškozeným nezbylo než podat na podnik žalobu, o které bude rozhodovat mělnický soud.

250 tun rtuti na břehu Labe

Spolana otravuje životní prostředí také nebezpečnou rtuť, která areál podniku zamořuje při elektrolytické výrobě chlóru tzv. amal-gamovou metodou. Kovová rtuť a ještě nebezpečnější organické sloučeniny rtuti už kontaminovaly nejen několik výrobních objektů, ale také desítky tisíc kubíků zeminy na břehu Labe. Starší výroba chlóru v zamořených objektech byla ukončena již v roce 1975, ale Spolana dodnes provozuje podobnou technologii na jiném místě. Podle expertní studie zpracované přímo pro Spolanu se dnes na břehu Labe nachází přes 250 tun toxické rtuti, která představuje vážné nebezpečí pro ekosystém Labe a pro zdraví lidí.

Podle expertní studie zpracované přímo pro Spolanu se dnes na břehu Labe nachází přes 250 tun toxické rtuti, která představuje vážné nebezpečí pro ekosystém Labe a pro zdraví lidí.

Vzhledem k nízkému bodu varu se rtuť snadno vypařuje a po vdechnutí může přímo poškodit plíce. Snadno se vstřebává i do krevního oběhu, přičemž hlavním cílovým orgánem působení rtuti je mozek. U lidí vystavených chronickému působení rtuti se objevují nespecifické příznaky - slabost, únava, bolesti hlavy, nechutenství a hubnutí, poruchy trávení. Později může rtuť poškodit centrální nervový systém natolik, že lidé začínou trpět neovladatelným třesem. Ten obvykle začíná na očních víčkách, jazyku, rtech a prstech. Mohou se objevit i poruchy chování včetně depresí nebo poškození paměti.

Betonový sarkofág

Tuny rtuti v záplavové oblasti Labe ponechala Spolana více než 20 let na pospas působení živlu a jen šťastné náhodě vděčíme za to, že povodeň zatím nespálchla rtuť do Labe. Fond národního majetku (FNM) se už v roce 1994 zavázal zaplatit Spolaně likvidační toxického zamoření, avšak teprve v loňském roce Spolana předložila tři možnosti, jak s rtuťí naložit. Sami autoři studie však dvě z těchto variant považují

izačným činidlem (mletým vápencem), které by upravovalo pH podzemní vody. Filtr by bylo nutné stále kontrolovat a čas od času vyměnit jeho náplň, aby agresivní voda betonový sarkofág nezničila. Podle Spolanou předložených dokumentů by odstranění zamořeného povrchu a výstavba sarkofágu s filtrem měla přijít asi na 600 milionů korun a na zaplacení tohoto mastného účtu se bude prostřednictvím FNM podílet každý z nás.

Ještě v září 2000 překračovalo množství dioxinů ve vzduchu v okolí zamořených objektů až 3000krát limit platný v sousedním Německu. I krátkodobé působení takových koncentrací může vést k vážnému ohrožení zdraví lidí. Přesto v těsné blízkosti nejzamořenější budovy dodnes nabízí své služby ubytovací penzion. Ulice, v níž se penzion nachází, má přízračné jméno - Jedová. Na snímku penzion v Jedové ulici, za ním nejzamořenější objekt číslo A 1420.

Dvě desítky aktivistů Greenpeace z šesti zemí vyměřili s pomocí rotačního laseru kótu stoleté vody poblíž objektů zamořených dioxiny.

za nebezpečné a zdá se, že Spolana chce prosadit variantu nejlevnější - betonový sarkofág.

Spolanou prosazovaná varianta navrhuje zbourat rtuť zamořené budovy a odbagrovat jen povrchovou vrstvu kontaminované zeminy. Kolem zamořených míst by pak měl být vybudován gigantický betonový sarkofág, aby podzemní voda nevymývala rtuť z kontaminované půdy do Labe. Spodní voda pod Spolanou je však zamořena natolik, že betonový sarkofág by jejím agresivnímu působení nemohl dlouho odolávat. Proto by měl být před sarkofágem vybudován filtr naplněný neutral-

Jedová ulice

Nejvážnější ohrožení životního prostředí a zdraví lidí ale Spolana schovává jinde. Jde o budovy kontaminované dioxiny, které byly v letech 1965 až 1968 používány při výrobě nebezpečného herbicidu 2,4,5-T. Ten sloužil i k výrobě defoliantu Agent Orange užívaného americkou armádou během války ve Vietnamu. Při této výrobě vznikaly jako nežádoucí vedlejší produkt velmi toxické dioxiny, které způsobily vážné onemocnění asi 80 zaměstnanců Spolany. Výroba proto byla zastavena, budovy Spolana uzavřela a nechala je přes 30 let chátrat.

Greenpeace vede od jara 2001 kampaň s cílem přimět Spolanu k zabezpečení dioxinů a rtuti před povodní a dalšími úniky do prostředí, a to až do doby, než bude toxické zamoření definitivně zlikvidováno.

Aktivisté ukazují, kam až by dosahovala hladina vody v případě stoleté povodně.

Podle sdělení České inspekce životního prostředí by jeden z objektů zamořených dioxiny (A 1030) byl již v případě tzv. padesátileté vody zaplaven do výše cca 50 cm nad úroveň podlahy.

Výroba v této budově byla zastavena v roce 1968 poté, co více než 80 pracovníků Spolany otrávených dioxiny onemocnělo těžkou chorobou kůže zvanou chlorakne.

Zamoření pochází z 60. let, kdy se ve Spolaně Neratovice vyráběl nebezpečný herbicid 2,4,5-T s obchodním názvem Arboricid E. Ten byl mj. používán k výrobě bojové látky Agent Orange, kterou používali američtí vojáci ve Vietnamu.

Greenpeace se vloni podařilo získat utajovanou expertní studii, která prokazuje zamoření dvou budov, jejich okolí, podzemních vod a vzduchu dioxiny. Chemická analýza podzemní vody prokázala celou řadu toxických látek v koncentracích až 4200krát přesahujících platné limity. Množství dioxinů ve vzduchu překračuje v okolí objektů až 3000krát limit platný v sousedním Německu. Podle odborníků by i krátkodobé působení takových koncentrací dioxinů mohlo vést k vážnému ohrožení zdraví lidí. Přesto v těsné blízkosti nejzamořenější budovy dodnes nabízí své služby bytovací penzión. Ulice, v níž se penzión nachází, má přízračné jméno - Jedová.

Oběti dioxinů

Dioxiny jsou považovány za vůbec nejnebezpečnější látku, jakou kdy člověk vyrobil. Lidé, kteří se na nebezpečné výrobě herbicidů podíleli, onemocněli během několika týdnů až měsíců. Nejdříve se cítili unavení, trpěli nespavostí, bolestmi hlavy, úbytkem váhy a dalšími tzv. nespecifickými příznaky. Pak se jim na obličej začaly ucpávat póry pokožky a vznikaly tzv. komedony. Ty se postupně šířily i na uši a krk, začaly se objevovat nehezke boláky, které se šířily po celém těle. Nejhůře byl postižen obličej a genitál, což vedlo k mnoha psychickým problémům. Nemocní trpěli neurologickými potížemi a depresemi. Někteří měli postižená játra, u většiny se tvořily boláky, jejichž obsah se za odporného zápachu rozpadal. Někteří si je pokoušeli léčit sami příkládáním syrové cibule, mnozí museli opakovaně vyhledat pomoc chirurga.

Většina obětí dioxinů už bohužel zemřela, ale Greenpeace se podařilo vypátrat ty, kteří přežili. Po špatných zkušenostech s vedením podniku, státními orgány, některými novináři či lékaři jsou dnes postižení lidé opatrní. Neratovice jsou malé město. Nenajde se tu snad rodina, v níž by někdo - ať už v minulosti nebo dnes - ve Spolaně nepracoval. Někteří z postižených ve Spolaně pracují dodnes, protože odškodnění, které za svou nemoc obdrželi, bylo bohužel až příliš symbolické.

Přesto se někteří z nich odhodlali po 30 letech mlčení promluvit veřejně. Mhli jsme je vidět například v reportáži televizních pořadů Klekáníce a Na vlastní oči. Jejich kamarádi zatím mlčí, protože se obávají pomsty ze strany Spolany. Svědectví postižených lidí jsou nesmírně poutavá, ale většinou také velmi smutná. Rádi bychom vás s některými z nich seznámili v příštích číslech našeho Magazínu.

Spolana staví protipovodňovou zeď

Organizace Greenpeace zahájila na jaře 2001 kampaň, jejímž cílem bylo donutit Spolanu, aby zabezpečila kontaminované objekty před povodní a před únikem dioxinů do ovzduší, a to do doby, než se podaří toto zamoření definitivně zlikvidovat. Když později Greenpeace získalo informace také o ohrožení Labe rtutí, rozšířilo svou kampaň a nyní žádá, aby byl před povodní zabezpečen také areál zamořený rtutí.

Prvního úspěchu Greenpeace dosáhlo, když Spolana 6. března 2002 oznámila vybudování železobetonové protipovodňové zdi okolo prvního z dioxinových baráků. Ta by měla údajně ochránit Labe před dioxiny i v případě stoleté vody. Spolana také zakryla některá chybějící okna v zamořených barácích, ale jeden z nich má stále propadlou střechu. Tou mohou dioxiny nadále zamořovat vzduch v okolí a v případě většího deště hrozí i vyplavení jedovatých látek z budovy.

FNM tají informace o zamoření

Ministerstvo životního prostředí, Spolana a FNM začali konečně vybírat metodu, kterou by dioxinové zamoření mělo být zlikvidováno. Ministr Kužvart odhaduje, že odstranění dioxinů ve Spolaně bude stát 2,75 miliardy korun. Fond národního majetku ale odmítá Greenpeace poskytnout jakékoli informace, jež se této problematiky týkají.

Provozy ve Spolaně kontaminované dioxiny a rtutí patří mezi nejzamořenější místa na světě. Likvidace dvou budov zamořených dioxiny by měla stát až 2,8 miliardy korun a odmoření provozů od rtuti dalších 0,5 až 1 miliardu.

FNM tají smlouvu o financování likvidace zamoření, ale i tzv. studii proveditelnosti zpracovanou americkou firmou. Tají také odborné posudky, na základě kterých se mají na sanaci zamoření ve Spolaně vynaložit miliardy korun, a tají dokonce i jména odborníků, kteří posudky pro výběr sanační metody zpracovali.

Likvidace budov zamořených dioxiny a rtutí má přitom podle odhadů stát až 4 miliardy korun. Greenpeace upozornilo, že veřejnost musí mít právo vědět, za jakých okolností bude tak vysoká veřejná zakázka přidělena. Proto se v případě nutnosti hodlá obrátit na soud, aby příslušné informace byly uvolněny.

Greenpeace pokračuje v kampani

Greenpeace se v kauze Spolana podařilo dosáhnout prvních úspěchů. Probudily se už i doposud spící české státní orgány. Pomoc při řešení problému nyní nabízí také ministři životního prostředí Saska a Německa. Saský ministr životního prostředí Stefan Flath považuje situaci ve Spolaně za natolik závažnou, že vytvořil pohotovostní zásobu 100 000 pytlů s pískem, které je v případě povodně připraven zaslat jako okamžitou pomoc pro vybudování protipovodňových hrází ve Spolaně.

Díky intenzivní práci Greenpeace se o toxické zamoření Spolany začali zajímat nejen čeští a němečtí novináři, ale také Mezinárodní komise pro ochranu Labe a dokonce i někteří experti OSN.

Mnoho práce nás však ještě čeká. Díky Vaší podpoře se Greenpeace podařilo nasměřovat řešení problémů ve Spolaně dobrým směrem. Nemůžeme se ale zastavit v polovině cesty - chceme kauzu Spolana dotáhnout až do konce. A proto potřebujeme i nadále Vaši podporu. Společně se nám dobrá věc určitě podaří.

MUDr. Miroslav Šuta je expertem Greenpeace na problematiku toxických látek.
e-mail: msuta@cz.greenpeace.cz

Další informace na internetu:

<http://www.greenpeace.cz/agentorange.htm>

CO MŮŽETE UDĚLAT VY?

- ▷ Napište dopis generálnímu řediteli Spolany, ing. Radomíru Věkovi.
- ▷ Pomozte Greenpeace při kampani např. šířením informací ve svém okolí.
- ▷ Podpořte tuto kampaň Greenpeace finančně.

Zpívání je balzám na duši

V Á C L A V V A Š K Ů

V roce 1970 Vám tehdejší komunistický režim zakázal zpívat. Jak k tomu vlastně došlo?

Oni mi nikdy žádný oficiální zákaz nedali. Jen mi sdělili, že prý jsem na nějaké pornofotce a dokud se to nevyšetří, nesmím na jeviště. Typický způsob, pro ně.

Pamatujete si ještě, jak to proběhlo?

Vzali fotku nějaké úplně jiné ženské s úplně jiným chlapem, ukázali ji Vašku Neckářovi a ten přiběhl s vyvalenýma očima a povídá: Marto, ty nesmíš na jeviště, protože jsi prý na nějaké pornofotce. Já ale vím, že to nejsi ty! Tak já jsem se rozjela se svým tehdejším manželem po Čechách shánět tu fotku. Jezdili jsme křížem krážem od Náchoda a teprve v Rokycanech se nám tu fotku podařilo koupit. Bylo to takové leporelo asi 16 pornofotek a jedna z těch holek mi byla opravdu trochu podobná. Ale bylo to jako v Čochtanovi - když bylo šero, po kolena ve vodě, tak by se dalo říct, že bych to snad mohla být já.

Tohle si tedy vybrali jako záminku, jak Vás zničit. Ale proč si vybrali zrovna Vás?

Oni si tehdy - a to musím říct s hrdostí - vybírali špičky ze všech profesí. Potřebovali, aby taková lidé vystoupili v televizi a prohlásili, že byli zmanipulováni. V dubna 1969 vyhlásil Husák normalizaci. A normalizační režim taková přiznání potřeboval, aby se legitimizoval. Takže buď padaly hlavy, nebo si lidé museli veřejně posypat hlavu popelem.

A Vám tohle nabídli?

Ale to víte že jo. Novináři za mnou chodili a říkali: paní Kubišová, podívejte se, všichni přece víme, co voni potřebují. Tak nebuďte sama proti sobě a něco jim na tu normalizaci řekněte. A já říkala: Ne! Nejdříve se vyšetří, kdo je na té pornofotce, a pak se teprve budeme bavit o politice. A odjela jsem na Slapy. Chtěla jsem být se svými zvířaty na čerstvém vzduchu.

S jakými zvířaty?

Točila jsem předtím s mladou lvicí, oslíčkem a boxerkou o cirkuse. Jmenovalo se to Král manžer a byla to taková filmová zpěvohra. Když se to ale dotočilo, dozvěděla jsem se na zimovišti v Horních Počernicích, že ten osel půjde jako potrava lvům. Tak jsem si řekla, že tam ta zvířata nenechám a požádala jsem svého tehdejšího manžela Němce, ať mi je koupí. A on mi je k Vánocům opravdu koupil.

Musela jste čekat dlouhých 20 let, než jste mohla znovu oficiálně zpívat na veřejnosti...

Já jsem ale nečekala. Ono se tehdy v národě říkalo, že za dva roky půjdou Rusové do p.... Dokonce i oni sami tvrdili, že jsou tu jen dočasně. Že to „dočasně“ ale bude trvat dvacet let, to nikdo netušil. Když za dva roky nešli, řekla jsem si, že dál už čekat nebudu. V té době mi vypověděli všechny smlouvy a zastavili jakýkoliv přísun peněz. Vrátila jsem se domů ze zoufalého doléčování poté, co jsem ztratila dítě. Můj manžel už také nesměl pracovat. Věděla jsem, že si už nezaspívám. Byla jsem ráda, když mi známí sehnali práci - lepení sáčků v družstvu Směr. Z toho místa mě ale vyrazili,

a to díky anonymnímu telefonátu někoho, kdo jim doporučil, že by nebylo dobré, aby paní Kubišová dělala tak dobře placenou práci, jako je lepení pytlíků. Pak jsem pracovala jako referentka v podniku Výstavba hlavního města Prahy. Ještě před listopadem 89 jsem si říkala, že si tu dodělám těch jedenáct let do penze.

Vy jste ale v tom mezidobí přece nezmizela z veřejného života úplně?

Já jsem se dlouho veřejně neangažovala. Až potom v sedmdesátém šestém jsem podepsala Chartu. V červnu 1977 zavřeli Václava Havla a já se dozvěděla, že mě navrhují na mluvčí Charty místo něho. Tak jsem to na 13 měsíců vzala. Ale

„Kdyby mi dnes bylo dvacet, zpívala bych asi něco trhlého. Je to jediný balzám na duši, který znám,“ říká zpěvačka Marta Kubišová.

Zahraniční média o Vás psala, že jste asi jedinou zpěvačkou na světě, která musela s přáteli udělat revoluci, aby si mohla znovu zpívat. Pamatujete se ještě na ty první chvíle, kdy jste se znovu objevila před lidmi na Václavském náměstí?

To bylo dobré, protože na repertoáru jsem měla hymnu a modlitbu a tam se člověk nemohl splést. Vždycky někdo přiběhl celý udýchaný k nám do kanceláře a povídá: Hele, bylo by dobré, kdybys ve tři čtvrtě na tři byla tam a tam. A já na to: Bude to modlitba nebo hymna?

Líbí se mi, že si dnes člověk nemusí dávat takový pozor na to, co říká na veřejnosti. Na druhou stranu tím ale nic nezmůže. Tamti jsou zase pevně u svých koryt. A když o nich někdo řekne pravdu, nic si z toho nedělají.

Pro kolik lidí jste tam zpívala?

Máte pravdu, že když jsem poprvé pohlédla dolu na Václavák, zamžily se mi brýle. Byla tam hlava na hlavě. Pak mi zahraniční novináři říkali, že vůbec nechápali, co se děje. Nejdříve všichni jásali a pak zničehonic začali všichni plakat. Ptali se lidí, co se stalo, a oni jen ukazovali na balkón a říkali: Ta zpěvačka. Takže lidi to asi taky došlo.

Trénovala jste během té dvacetileté pauzy svůj hlas?

Vůbec ne.

Láda Hejdánek a Vašek Benda mi to pak vymluvili. Říkali mi: Neriskuj, abys zase nepřišla o dítě. To už jsem byla těhotná s Kačenkou. Lékaři mi to nejdříve nechtěli potvrdit. Říkali, že ty testy jsou tak na 50 procent, může to prý být také nádor. A vidíte, tomu nádoru je dneska třiatdvacet let a má se čile k světu.

Pronásledovali Vás v té době tajní?

To víte, že jo. Lidem jako Vlasta Chramostová nebo Jiří Hájek, což byl v té době také mluvčí Charty, postavili policajta rovnou před dům. Pak se k nim nikdo nedostal, leda po předložení občanského průkazu. U mě policajti rotovali a většinou to byli tajní. Jednou jsem šla s kamarádkou po Praze a povídám, hele, chceš vědět, kolik jich na sobě mám? Dávej pozor! Přijela tramvaj a já namísto abych do ní nastoupila, přeběhla jsem koleje a schovala se za kontejner. Pět chlapů se urvalo z ostrůvku a řítilo se za mnou. Já vykoukla za tím kontejnerem, udělala hahaha a zase se schovala. Viděla jsem v té době film Francouzská spojka a hrozně mě bavilo si s nimi takhle hrát. Jindy jsem měla pocit, že mě v metru sleduje nějaký chlap. Tak jsem si řekla, počkej, teď ti ukážu. Stouplala jsem si vedle dveří a tvářila se nevšimavě. Pak jsem udělala to samé, co jsem viděla v tom filmu. V poslední chvíli, když už se dveře zavíraly, jsem neočekávaně vystoupila. Dveře se za mnou zavřely a já viděla jeho zklamanou tvář, jak kolem mě odjíždí zavřený ve vagónu. Sama jsem si zatleskala. Tak jsem se vyvztekala. Později jsem ale začala být nepokojná. To když mne třeba sebrali, aniž

bych něco tušila. Šla jsem třeba na nějaké setkání, dám ruku na zvonek a v té chvíli mě zatklí.

Vyslychali Vás?

Jako každého z nás. Tahali mě k výslechu i poté, co jsem složila funkci. Kátě tehdy byly už tři nebo čtyři roky. Nejhorší bylo, že mě vždycky přišli zatknout do zaměstnání ve tři odpoledne a schválně mě na policii drželi do šesti, protože věděli, že v pět Kátě končí školka. To bylo nepříjemné.

Prý tajně jednou nastříkali vašemu pejskovi do čumáku slzný plyn?

To jsem byla asi tak v osmém měsíci. Můj pudlík najednou padnul a třel si pacičkou čumák. Ještě jsem stačila zahlédnout toho chlapa, který nás sledoval, jak vysunul ruku a něco po něm stříknul. Jak člověk v tom šoku nepřemýšlí, vzala jsem Amora do náruče a s tím svým břichem jsem chtěla přeskočit asi metrový plot. Ale vůbec to nešlo! Přihnal jsem se domů úplně rozběsněná. Zrovna mě přišel navštívit Pavel Landovský. Já mu povídám: Landáku, představ si, že ty bestie se už mstí i na nevinnejch zvířatech. Podívej, co mu udělali! Laňďák čuchnul k Amorovi a povídá: Hele, to je policejní kasr, vymej mu voči vodou a bude to dobrý. Byla jsem ráda, že nemusím nikam jet. Neměla jsem auto, ani telefon. Tehdy jsem chodila telefonovat do budky za rohem. Bylo to hrozně období. K porodu jsem si musela volat z uzenářství.

Cože, z uzenářství?

Když už jsem cítila, že na mě jdou porodní bolesti, šla jsem si zatelefonovat do uzenářství. Mezitím se ale celá čtvrť dozvěděla, že paní Kubišová rodí.

Odkud pochází vaše láska ke zvířatům? Měla jste vždycky pejsky?

Ale právě že ne. V Poděbradech, kde jsme v mém dětství bydleli, byly dokonce takové cedulky, že psi vodití i na vodítku zakázáno. My jsme bydleli v centru, skoro na kolonádě. Tak jsem chodila za jednou ovčandou ke spolužačce, která bydlela skoro až u Labe. Tam byli psi povolení. V té době jsme doma měli jen akvárium. Když maminka sebrala nějakou nemocnou kočičku, tak ji otec vyfělaroval a odnesl do nemocnice (otec Marty Kubišové tam byl primářem, pozn. red.) s tím, že se jí tam bude dařit lépe. A kliky doma oblepil desinfekčním gázem.

Dnes máte v televizi vlastní zvířecí pořad Chcete mě. Stala jste se jakousi českou Brigitou Bardottovou.

S tou já se nemůžu srovnávat. Brigita Bardottová působila silou své osobnosti. Já jsem samozřejmě věděla, že takový kredit jako ona nemám. Ale hlavně nemám ty peníze, abych mohla sednout do letadla a letět říct nějakému předsedovi vlády, že vyvražďovat tulení mláďata nebude a basta, - mimochodem, on potom vyhlásil patnáctileté moratorium. Věděla jsem ale, jak nesmírně mocné médium je televize. Když s kamerou přijдете do nějakého azylu a ukážete ta zvířata divákům, spousta majitelů si je tam pozná. Tak jsme s Jirkou Šebánkem jeli za Ivo Mathém, tehdejší ředitelem České televize. A on povídá: Ale jo, proč ne, ale vy budete ten pořad moderovat A já na to: No jasně, žádný problém. Od té doby si říkám, co jen mě to tenkrát napadlo.

Vy toho litujete?

Samozřejmě bych pro zvířata udělala všechno na světě, ale někdy si říkám, že jsem blázen, když takhle hazarduji se svým hlasem. Často jsem při natáčení zmrzlá jako drozd. Všichni ostatní se mohou teple obléct, ale já jediná musím před kameru, i kdyby byl sebevětší mráz. Přece nemůžu moderovat navlečená jako vánoční pumpa!

Máte představu o tom, kolika zvířatům jste už svým pořadem zachránila život?

My si žádné statistiky nevedeme, ale myslím, že za těch deset let to bude opravdu hodně. Bylo doby, kdy nám zavolali, že po odvysílání našeho pořadu jim zbyli třeba jen čtyři psi z původních pětadvaceti. To bylo v době, kdy jsme měli dobrý vysílací čas. Na vysílacím čase strašně záleží. Jde o to, aby se celá rodina byla schopna před televizí ujednotit, že támhle toho pejska nebo tuhle tu kočičku si vezmou. Když se pořad vysílá v neděli dopoledne, paní domu většinou vaří oběd nebo se zabývá úklidem v domácnosti.

Jaká zvířata jste už v tom pořadu udali? Byli to vždycky jenom psi a kočky?

Ale kdepak. Měli jsme třeba králíčky nebo kamerunské kozy. Paní Příbylové jsme nabízelí dokonce labuť. Potřebovala umístit šest labutí na soukromé rybníčky. Tak jsme to odvysílali a ona mi pak zavolala a povídá: Paní Kubišová, kdybych jich měla třicet, tak jsem jich udala třicet. Televize je opravdu mocná.

Vy máte k Brigitě Bardottové nějaký osobní vztah?

Byla a je mi nesmírně sympatická tím svým zápalem v boji za práva zvířat. Šla do toho bez jakéhokoliv postranního úmyslu, aniž by myslela na sebe nebo si nechávala nějaká zadní vrátka. Vždyť ona přece nemusela rozprodávat svůj majetek a poslední šperky ve prospěch zvířat. To je obdivuhodné. Není divu, že svým příkladem strhla strašně moc lidí.

Co se Vám na dnešní společnosti líbí?

Líbí se mi, že si dnes člověk nemusí dávat takový pozor na to, co říká na veřejnosti. Může dát volný průchod svým citům. Na druhou stranu tím ale nic nezmuže. Tamti jsou zase pevně u svých koryt. A když o nich někdo řekne pravdu, nic si z toho nedělají.

Kolik máte dnes zvířat?

Celkem šest. Tři psy a tři kocoury. Mám dva Azavaky, což jsou afričtí psi národa Tuarégů.

Co si myslíte o tom, že všichni psi v Praze by měli podle nové vyhlášky chodit pořád na vodítku a s náhubkem? Což v praxi znamená, že pokud bydlíte v Praze, nesměla byste správně ani pustit psa, aby se proběhl nebo si pohrál s jiným psem.

To je naprostý nesmysl. Proti tomu jsme okamžitě protestovali. To byste všem psům mohli rovnou svázat všechny čtyři a přikovat jim k packám železnou kouli. To je týrán psů!

Co nám tu v ochraně zvířat chybí?

To, co mají například v sousedním Německu. Když tam někdo týrá zvířata nebo se k nim nechová řádně, mají na to zákon, podle kterého vás mohou odsoudit k tomu, že do konce života nebudete smět chovat už ani rybičky v akváriu. Takový paragraf bychom potřebovali také.

Angažuje se někdo z Vás pro Greenpeace?

Když bylo dceři dvanáct nebo třináct, přišla za mnou a povídá: Mami, já se dám ke Greenpeace. A já jí povídám: To nechej chlapům. Myslím si, že je k tomu potřeba odvahy a fyzická síla. A to je záležitost vyslovené pro kluky.

Vy sama se ale nebojíte?

To je něco jiného. S Greenpeace děláme pořady týkající se velryb nebo tuleňů.

Co dneska posloucháte na hudbu? Zaujalo vás v poslední době něco zajímavého?

Pár českých kapel je opravdu dobrých a dají se poslouchat. Třeba Kryštof nebo Mig 21. Ti mají neuvěřitelně drzé, ale bezvadné texty. Takové správné pro dnešek, protože jak se říká, na hrubý pytel hrubá záplata. Moc ráda mám také Chinaski. Když slyším toho kluka zpívat, jak je se sebou spokojený, mám z toho dobrou náladu celý den.

Kdyby Vám dneska bylo dvacet, jakou hudbu byste dělala?

Zpívala bych s nimi. Nebo něco podobně trhlého. Jiný balzám na duši stejně asi není.

Děkujeme za rozhovor

MARTA KUBIŠOVÁ

Marta Kubišová se narodila v roce 1942 v Českých Budějovicích. Když jí nevyšlo studium medicíny (tatínek byl uznávaný kardiolog), přihlásila se do konkursu do divadla v Pardubicích. V roce 1968 založila společně s Helenou Vondráčkovou a Václavem Neckářem trojici Golden Kids. V roce 1966 a 1968 získala Zlatého slavíka. Také v roce 1969 vyhrála Zlatého slavíka, ale ten jí byl předán už za zavřenými dveřmi redakce Mladého světa. V roce 1970 byly výsledky ankety na příkaz shora pozměněny tak, že Marta skončila až na sedmém místě, ačkoli pro ni opět přišlo nejvíce hlasů. Její pěvecká kariéra byla ukončena z politických důvodů v roce 1970. Záminkou se staly pornografické fotomontáže. Od té doby byla často pronásledována StB. Se svým druhým manželem, režisérem Janem Moravcem, (prvním byl režisér Jan Němec) strávila sedm let v malé vesničce na Českomoravské vysočině. Po podpisu Charty 77 se pronásledování ještě zhoršilo. V letech 1981 až 1991 byla zaměstnána jako úřednice podniku Výstavba hlavního města Prahy. Dne 21. listopadu 1989 na zcela zaplněném Václavském náměstí zpívala Marta Kubišová Modlitbu. Nyní opět intenzivně koncertuje a věnuje se opuštěným zvířatům.

Sedmero klenotů divoké přírody

V Á C L A V V A Š K Ů

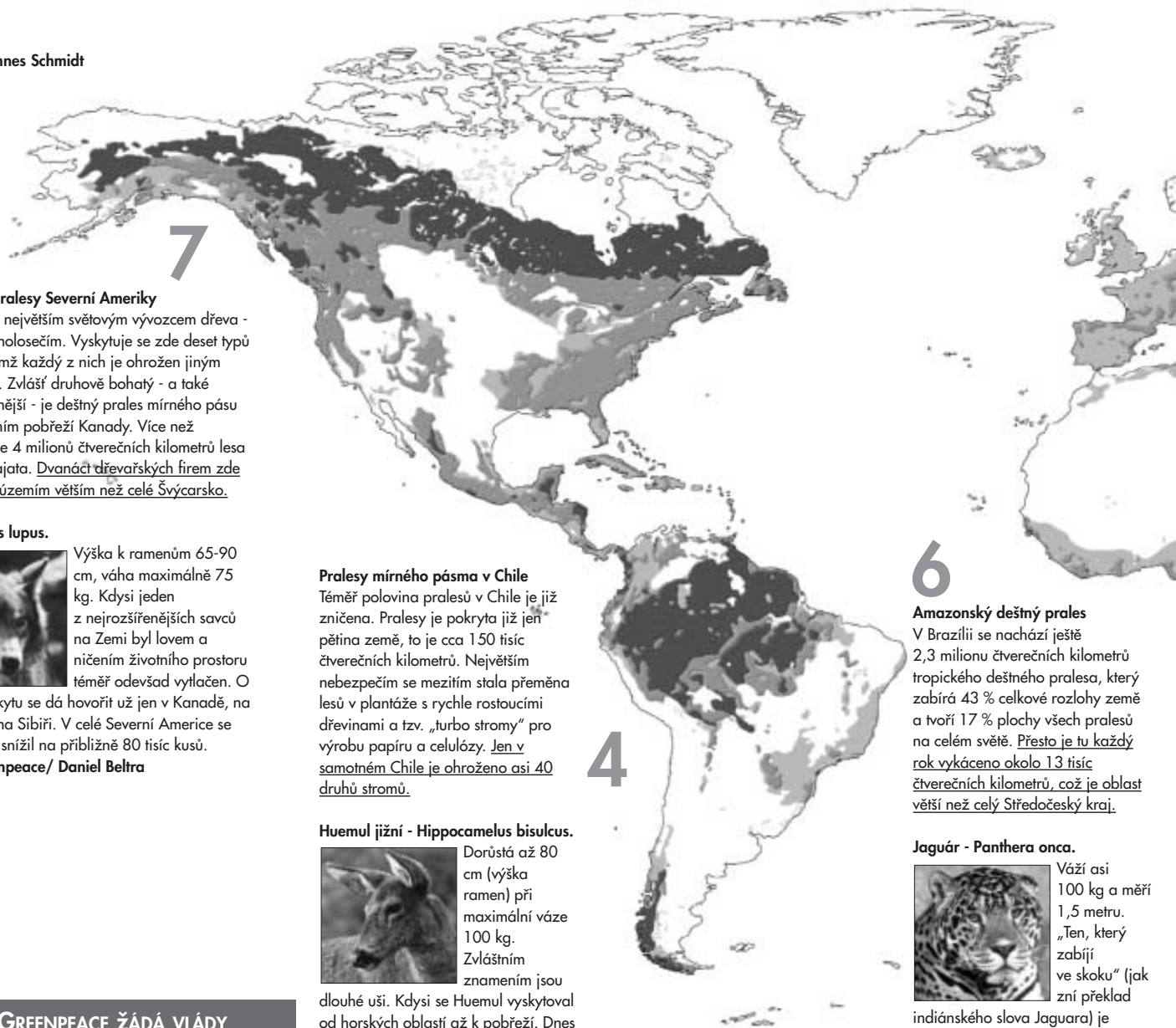
Většinu pralesů naší planety jsme už zničili. Z původní rozlohy pralesů nám zbývá pouhá pětina, avšak i tento zbytek je nyní - především ilegální těžbou - ohrožen. Vědci varují, že pokud pro záchranu pralesů nepodnikneme různé kroky, další kácení už brzy vymaže z přírody lidoopy - naše nejbližší příbuzné. Nejohroženější jsou gorily, ty by mohly být vyhubeny do 5 až 10 let. Tisíce dalších druhů, které jsou závislé

na zbytcích světových pralesů, je mohou brzy následovat.

Podle údajů Organizace pro výživu a zemědělství OSN (FAO) bylo v průběhu 90. let jen v samotných tropech zničeno každý rok průměrně 15 milionů hektarů původního pralesa (tj. plocha velká jako Holandsko). Jeffrey McNeely, přední expert Mezinárodní unie pro ochranu přírody (IUCN), soudí, že bude-li kácení pralesů pokračovat tempem 90. let, zmizí většina druhů závislých na pralesě do 50 let.

Vlády jednotlivých zemí mají tento rok unikátní příležitost k celosvětové akci - poslední šanci zachránit světové pralesy. A to na Summitu Země v africkém Johannesburgu. Jestliže ale vlády nic neudělají, zmizí nejdůležitější ekosystémy pralesů stejně jako rostliny, zvířata a národy, které na nich závisí. Osudy posledních pralesů a jejich zvířat jsou nyní v našich rukou.

Mapa Hannes Schmidt

Poslední pralesy Severní Ameriky

Kanada je největším světovým vývozcem dřeva - také kvůli holosečím. Vyskytuje se zde deset typů lesů, přičemž každý z nich je ohrožen jiným způsobem. Zvlášť druhově bohatý - a také nejohroženější - je deštný prales mírného pásu na západním pobřeží Kanady. Více než polovina ze 4 milionů čtverečních kilometrů lesa je tu pronajata. Dvanáct dřevařských firem zde disponuje územím větším než celé Švýcarsko.

Vlk - Canis lupus.

Výška k ramenům 65-90 cm, váha maximálně 75 kg. Kdysi jeden z nejrozšířenějších savců na Zemi byl loven a ničením životního prostoru téměř odevšad vytlačen. O větším výskytu se dá hovořit už jen v Kanadě, na Aljašce a na Sibiři. V celé Severní Americe se počet vlků snížil na přibližně 80 tisíc kusů.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

Pralesy mírného pásma v Chile

Téměř polovina pralesů v Chile je již zničena. Pralesy je pokryta již jen pětina země, to je cca 150 tisíc čtverečních kilometrů. Největším nebezpečím se mezi tím stala přeměna lesů v plantáže s rychle rostoucími dřevinami a tzv. „turbo stromy“ pro výrobu papíru a celulózy. Jen v samotném Chile je ohroženo asi 40 druhů stromů.

Huemul jižní - Hippocamelus bisulcus.

Dorůstá až 80 cm (výška ramen) při maximální váze 100 kg. Zvláštním znamením jsou dlouhé uši. Kdysi se Huemul vyskytoval od horských oblastí až k pobřeží. Dnes tu žije nanejvýš 2000 zvířat, která žijí v odlehlých a neustále se zmenšujících lesích.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

6

Amazonský deštný prales

V Brazílii se nachází ještě 2,3 milionu čtverečních kilometrů tropického deštného pralesa, který zabírá 43 % celkové rozlohy země a tvoří 17 % plochy všech pralesů na celém světě. Přesto je tu každý rok vykáčeno okolo 1,3 tisíc čtverečních kilometrů, což je oblast větší než celý Středočeský kraj.

Jaguár - Panthera onca.

Váží asi 100 kg a měří 1,5 metru. „Ten, který zabíjí ve skoku“ (jak zní překlad

indiánského slova Jaguara) je společně s dalšími poddruhy rozšířen po celé Jižní a Střední Americe. V důsledku lovu a ničení životního prostoru však už z mnoha oblastí zmizel a tento trend i nadále pokračuje. K životu potřebuje revír o rozloze 40 čtverečních kilometrů, avšak taková místa jsou stále vzácnější.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

4

GREENPEACE ŽÁDÁ VLÁDY JEDNOTLIVÝCH ZEMÍ

- ▶ Zastavit účast na destrukci pralesů omezením jakýchkoliv průmyslových aktivit v nedotčených částech pralesů, a to do doby, než budou přijaty a schváleny plány na ochranu lesů a jejich trvale udržitelné využívání.
- ▶ Zajistit, aby těžba i prodej dřeva probíhaly legálně a ekologicky odpovědným způsobem.
- ▶ Vyčlenit dohromady nejméně 15 miliard dolarů ročně na ochranu pralesů a jejich trvale udržitelný rozvoj.

Původní pralesy na naší planetě před 8000 lety

Dříve pralesy, dnes ekonomicky využívané lesy

Zbývající původní pralesy dnes

Legenda:

Poslední pralesy Evropy

Před 8 tisíci lety byla skoro celá Evropa pokryta pralesy - kromě bažin, močálů a vysokých hor. Dnes je každá nezastavěná plocha kontinentu nějakým způsobem obhospodařována. Rozsáhlé pralesy můžeme nalézt už jen v nejzazších oblastech severovýchodní Evropy. V evropské části Ruska je již jen 14 % pralesů zachováno v původním stavu.

Medvěd hnědý - Ursus arctos.

Může vážit až 300 kg a dorůstá výšky 2,5 metru. Společně s ostatními poddruhy byl kdysi rozšířen po celé severní polokouli, dnes je však již téměř všude vyhuben, a to v důsledku lovu a úbytku životního prostoru. O větším souvislém výskytu v Evropě se dá hovořit jen v případě ruských pralesů, jinak medvědi žijí v malých izolovaných skupinách. Dohromady žijí v Evropě jen asi 5500 až 6000 těchto zvířat.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

Zasněžené pralesy Sibíře

Nikde jinde se nenachází tolik pralesů jako na Sibiři, kde je více než 3 miliony čtverečních kilometrů původního lesa dosud nedotčeno a neprozkoumáno. Situace je přesto varovná. Obrovská území byla vykáčena především kvůli průzkumu a těžbě ropy, lesy dále ohrožuje hromadná výstavba a požáry. Zvláště na Dálném východě dochází kvůli exportu dřeva k rozsáhlým holosečím. Ochrany požívají jen 2 % ruských pralesů.

Tygr sibiřský - Panthera tigris altaica.

S téměř třemi metry délky a váhou až 300 kg patří mezi největší z kočkovitých šelem. Ještě před 50 lety existovalo osm druhů tygrů, z toho meziití tři byly vyhubeny. Čtvrtý poddruh, který se dodnes vyskytuje v jižní Číně, se vyhubení blíží. Zbývající druhy jsou ohroženy. Mimo zoologické zahrady dnes žije už jen asi 400 sibiřských tygrů.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

2

3

Deštné pralesy jihovýchodní Asie

Pralesy v ostrovní oblasti jihovýchodní Asie jsou druhově nesmírně bohaté, tato pestrost je však v nebezpečí. Jen v Indonésii je ohroženo asi 128 druhů savců. Přitom rychlost ničení pralesů v posledních letech ještě stoupala. Celých 72 % rozlohy některých deštných pralesů v této zemi už bylo vykáčeno.

5

Orangutan - Pongo pygmaeus.

Dorůstá výšky 1,5 m, váží až 100 kg. V lesích Sumatry a Bornea žije ještě asi 20 tisíc těchto „lesních lidí“ (neboli Orang-Utan, jak se těmto zvířatům říká v malajštině) a to je již jen asi polovina ve srovnání s dobou před méně než 10 lety. Vědci se navíc obávají, že v příštích desetiletích přežijí už jen osamělá stará zvířata. Obnovující se populace orangutana podle nich do dvaceti let přestane existovat.

Foto Greenpeace/ Daniel Beltra

1

Deštné pralesy Konžské pánve

Většina afrických pralesů již byla zničena. Zvláště ve střední Africe, kde ještě žijí gorily a šimpanzi, mizí pralesy stále rychleji. V letech 1980 až 1995 bylo jen v Kamerunu vymýceno 20 tisíc kilometrů čtverečních - většinou evropskými koncerny. 100 tisíc Pygmejů, kteří v pralesě žijí, tak přichází o svůj životní prostor.

Slon pralesní - Loxodonta cyclotis.

Se svojí výškou 2,5 metru (k ramenům) je viditelně menší než slon savanský. Vědci nedávno zjistili, že slon pralesní se již před 2,5 miliony lety geneticky oddělil od svých příbuzných, a vytvořil tak samostatný druh. Dnes se v afrických pralesích vyskytuje asi 140 tisíc těchto zvířat, avšak ještě před dvaceti lety jich bylo dvakrát tolik.

Foto ARTEMIS SERVICES/ Meg Gawler

ÚMLUVA O BIOLOGICKÉ DIVERZITĚ (CBD)

V roce 1992 přijaly vlády jednotlivých zemí tzv. Úmluvu o biologické diverzitě, závazný dokument, jehož cílem je chránit život na Zemi. Od té doby však vlády udělaly jen velice málo proto, aby tento svůj závazek uvedly do praxe. Protože pralesy jsou domovem více než dvou třetin všech živých druhů žijících na souši, je jejich ochrana klíčem k zachování biologické diverzity.

V dubnu 2002 proběhlo v holandském Haagu vrcholné zasedání CBD (tzv. Summit k pralesům), avšak výsledky jsou žalostné. Poprvé od roku 1992 měly vlády možnost přijmout konkrétní kroky k zastavení destrukce pralesů. Některé země jako Francie, Německo a Rusko projevily dobrou vůli, avšak jiné země, především Brazílie, Kanada a Malajsie jakýkoliv pokrok zabrzdily. Během pouhých 12 dnů konference, kdy delegáti hlasovali o osudu pralesů, byly zničeny další pralesy o ploše 360 000 hektarů, což je velikost více než půl milionu fotbalových hřišť.

Osudy posledních pralesů a jejich zvířat jsou nyní v rukou hlav států, které se sejdou na Summitu Země v Johannesburgu na konci srpna tohoto roku.

Další informace na internetu:

<http://www.greenpeace.org/saveordelete/>